

Beran, K.: Právní osoby veřejného práva

LINDE PRAHA a. s., 2006, 191 s.

Karel Marek*

V závěru roku 2006 vyšla nadepsaná knížka z pera p. JUDr. Karla Berana, Ph.D. Jde o dílo, které řeší – a to po mém soudu úspěšně – významný právní problém zkoumaný v právu řadu let.

Autor přitom neupoutává pozornost právníků veřejnosti jen svou publikační činností, ale i živým a velmi odborně fundovaným projevem při svých přednáškách. Karel Beran (nar. 1975) obhájil v roce 2005 svoji disertační práci na téma shodné s názvem recenzované knihy „Právní osoby veřejného práva“ a byl mu udělen titul doktor – Ph.D.

Od listopadu téhož roku působí jako odborný asistent na katedře teorie práva a právních učení Právníké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Zároveň také přednáší na Bratislavské vysoké škole práva. Od roku 2006 působí také jako advokát v advokátní kanceláři Becker & Poliakov v Praze.

Řečeno slovy autora, pojem právní osoby patří k tradičním pojmům právní dogmatiky. Teorie právních osob poutaly pozornost nespočetně mnoha autorů. Pojem právní osoby veřejného práva je oproti tomu pojmem, který za tradiční považovat nelze a zabývá se jím také nesrovnatelně méně autorů než právníky osobami obecně.

Autor rozdělil svoji práci do kapitol, ve kterých se postupně zabývá pojmem právní osoby veřejného práva a návazně veřejnoprávní korporací. Za toto pojednání pak zařadil exkurz ke státu jako právní osobě. Poté zkoumá pojem veřejného ústavu a právní povahu univerzity. Před závěrem řeší otázku právní povahy církve. K. Beran při zpracování osnovy svého

díla stál před volbou, zda obecně pojednat o všech útvarech, jako jsou obce, kraje, komory s nuceným členstvím, veřejné pojišťovny apod. nebo zvolit k podrobnému pojednání jen některé z nich. Jak vidíme, zvolil univerzitu a církve. Jako důvod, proč autor volil právě univerzitu a církve uvádí, že jejich právní povaha není považována za jednoznačnou a novodobá literatura, která se těmito otázkám věnuje, není vůbec četná.

Autor při svém vědeckém, ale svými výsledky pro praxi velmi užitečném způsobu zpracování, prokazuje velkou znalost nejen tuzemské, ale i evropské historické i aktuální literatury. Přesvědčivě argumentuje s velkou znalostí věci a dospívá k závěrům, které lze akceptovat.

V naší stručné recenzi – jak je ostatně u recenzí obvyklé – se nemůžeme věnovat všem dílčím problémům a závěrům. Můžeme však uvést některé z nich.

Při úvahách o právní subjektivitě vychází K. Beran z téze svrchovanosti zákonodárce při stanovení toho, kdo (či spíše co) bude subjektem a jaký rozsah subjektivity mu bude přiznán. I zákonodárce by však měl brát na vědomí, že právní řád je systém založený na určitých předpokladech. Z hlediska těchto základních předpokladů se jeví jako nezbytné, aby každý útvar, o kterém zákonodárce stanoví, že subjektem je, byl vybaven „jednatelskou organizací“, způsobilostí za své jednání a aby jej bylo možno identifikovat.

Z hlediska přiznané způsobilosti k právům a povinnostem lze na každý subjekt nahlížet jako na subjekt povinností, tj. veřejnoprávní.

* Doc. JUDr. Karel Marek, CSc., Katedra obchodního práva Právníké fakulty Masarykovy univerzity, Brno

Z hlediska soukromého práva pak autor doplňuje, že každý právní subjekt, který je „stvořen právním řádem“, je povinen strpět, že mu právní řád stanoví rozsah způsobilosti k právům a povinnostem (subjektivitu), a z hlediska své vlastní subjektivity se nachází v nerovném povinnostním postavení vůči právnímu řádu.

Pokračujeme-li slovy autora, pak lze z hlediska soukromého práva doplnit, že k tomu, aby mohl právní subjekt vystupovat v majetkových vztazích, ho může právní řád vybavit „majetkoprávní subjektivitou“. Právní subjekt, který je vybaven majetkoprávní subjektivitou, můžeme považovat za „soukromý subjekt“. V právním řádu však může existovat subjekt, který bude veřejnoprávním subjektem, aniž by mu náležela soukromoprávní subjektivita.

Jak tvůrce díla dále uvádí, jedním ze základních principů soukromého práva je dispoziční autonomie, tedy i svoboda a rovnost soukromoprávních subjektů. Veřejnoprávní subjektivita naopak spočívá v oprávnění donucovat, tedy v nerovném postavení a nadřazenosti subjektů. Přitom K. Beran liší „veřejnoprávní

subjektivitu povinnostní“ a „veřejnoprávní subjektivitu příkazovací“.

K právníkům osobám veřejného práva však autor neřadí pouze útvary, jež jsou nositeli veřejnoprávní subjektivity, tj. pravomoci, nýbrž i útvary, které vznikly „veřejnoprávním způsobem za účelem plnění úkolů veřejné správy, či úkolů ve veřejném zájmu“. Z toho pak plyne dělení na právníky osoby veřejného práva v užším smyslu (které jsou nositelkami pravomoci) a širším smyslu, tj. na ty útvary, které budou dosahovat „veřejných úkolů“ soukromými prostředky.

Zajímavé nejsou ovšem jen obecné závěry autora „k hlavnímu tématu“, ale i jeho závěry k pojednáním v dalších částech práce (podle uvedeného obsahu).

Po mém soudu tak vznikla velmi kvalitní práce, která nemá význam jen v obohacení teorie práva, ale přináší řadu výsledků s praktickým dopadem. Zatímco význam některých právních děl pomíjí s případnou novelizací některého předpisu, lze předvídat, že práce K. Berana si zachová svoje místo, bude z ní mnohými osobami čerpáno a bude na ni často navazováno.